

JPK w bankowych procesach oceny zdolności kredytowej i monitoringu

Z **Serhijem Fuksem** i **Krzysztofem Telegą** z AMA Institute o możliwościach wykorzystania Jednolitych Plików Kontrolnych w procesie oceny zdolności kredytowej rozmawiała **Anna Jarmuszkiewicz**.

Jakie możliwości daje wykorzystanie Jednolitych Plików Kontrolnych (JPK) w codziennej pracy banków spółdzielczych?

Pracownicy banków spółdzielczych, a w szczególności analitycy kredytowi, na co dzień mają do czynienia ze sprawozdaniami finansowymi swoich klientów, które w większości docierają w wersji analogowej, tzn. w postaci wydruku lub skanu. W celu przeprowadzenia analizy sytuacji finansowej klienta na potrzeby udzielenia finansowania lub monitoringu, dane zawarte w tych dokumentach muszą zostać wprowadzone (zazwyczaj ręcznie) i przetworzone przez analityka w wewnętrznych systemach oceny ryzyka kredytowego lub monitoringu. Działania te zajmują dużo czasu i często wymagają dodatkowej interakcji z klientem w zakresie wyjaśnień i szczegółów. W sytuacji, kiedy jest analizowany wniosek o udzielenie lub przedłużenie finansowania, obu stronom zależy na jak najszybszym uzyskaniu pełnego obrazu sytuacji finansowej wnioskującej firmy. Kiedy jednak mamy do czynienia z regularnym monitoringiem, często pracownicy banków spółdzielczych mają trudności z pozyskaniem danych i wypełnieniem tego obowiązku.

Sporządzanie Jednolitych Plików Kontrolnych przez przedsiębiorców stwarza szansę i możliwość nie tylko rozwiązania powyższych problemów, ale i przeprowadzenia szeregu analiz, zwiększających poziom bezpieczeństwa finansującego banku. Wystarczy tylko zobowiązać klienta do regularnego przekazywania plików JPK (np. w umowie kredytowej) i pobierać e-sprawozdania z Krajowego Rejestru Sądowego, przy czym należy pamiętać, że wczytywanie pobranych plików jest wykonywane automatycznie. Warto jeszcze zwrócić uwagę na fakt, iż banki mogą posłużyć się tym narzędziem w celach edukacji przedsiębiorców zarówno w zakresie analizy finansowej własnych przedsiębiorstw, jak i w zakresie kontroli stosowanych praktyk księgowych.

Zakres wykonywanych analiz na podstawie standardu JPK w bankowych procesach oceny zdolności kredytowej i monitoringu można podzielić na trzy obszary:

Obszar 1 – Ocena prawdopodobieństwa manipulacji danymi w sprawozdaniach finansowych.

SERHIJ FUKS

Prezes Zarządu AMA Institute. Posiada wieloletnie doświadczenie na stanowiskach wyższego szczebla menedżerskiego, zdobyte podczas pracy w Polsce, Czechach, na Węgrzech, w Wielkiej Brytanii, Holandii oraz na Ukrainie. Doświadczenie zdobywał przechodząc przez wszystkie obszary w instytucjach finansowych (ryzyko kredytowe, operacje, marketing, produkt, sprzedaż, MIS). Autor wielu publikacji w zakresie wykorzystania zaawansowanej analityki i budowy organizacji data-driven. Ukończył studia w zakresie matematyki (Ukraina), ekonomii (Włochy) oraz MBA (Manchester Business School).

KRZYSZTOF TELEGA

Zarządzający kilkoma instytucjami finansowymi (m.in. banki, firma faktoringowa i leasingowa) z dużą praktyką w zakresie finansowania działalności bieżącej i inwestycyjnej przedsiębiorstw, w tym z wykorzystaniem instrumentów rynku kapitałowego, posiadający duże doświadczenie w zakresie ryzyka kredytowego, zarządzania projektami i zarządzania zmianą. Praktykujący ekonomista, absolwent wydziału Handlu Zagranicznego SGH.

Obszar 2 – Analiza kondycji finansowej przedsiębiorstwa.

Obszar 3 – Analiza porównawcza.

Badanie prawdopodobieństwa manipulacji danymi w sprawozdaniach finansowych niezbędne jest do przeprowadzenia prawidłowej oceny prawdziwości przekazywanych danych, a tym samym przeciwdziałania nadużyciom. Cel ten osiąga się poprzez porównania krzyżowe pomiędzy różnymi typami plików JPK i e-sprawozdaniami, które to porównania umożliwiają ponadto analizę transakcji z podmiotami powiązanymi oraz analizę transakcji i kontrahentów nietypowych.

Po dokonaniu potwierdzenia autentyczności i wiarygodności otrzymanych danych, kolejnym obszarem jest przeprowadzenie szczegółowej analizy kondycji finansowej przedsiębiorstwa. Dla klientów prowadzących księgi rachunkowe możliwa jest analiza rachunku zysków i strat (zarówno w wersji kalkulacyjnej, jak i porównawczej). Możemy sporządzić uproszczony rachunek przepływów pieniężnych, a dla klientów posiadających tylko podatkową księgę przychodów i rozchodów dokonać pogłębionej ana-

Oprogramowanie może również zostać udostępnione przez banki jako usługa dla swoich klientów – przedsiębiorców, pełniąc tym samym funkcję edukacyjną i przyczyniając się do pokonywania asymetrii informacji w zakresie oceny przedsiębiorstw przez instytucję finansową. Tego typu działanie może stanowić doskonałe źródło nowych przychodów dla banków spółdzielczych.

lizey kosztów. Warto zauważyć, że posiadając już wykonaną analizę rachunku wyników oraz analizę wskaźnikową, stosunkowo łatwo jest zbadać, czy występuje jakiejkolwiek zagrożenie dla kontynuacji działalności klienta, stosując jeden lub kilka modeli – od najbardziej znanych, jak model Altmana czy prof. E. Mączyńskiej i E. Zawadzkiego, a kończąc na zasadach oceny ryzyka kredytowego danego banku spółdzielczego.

Ponadto, dokonując analizy kondycji finansowej, ważnym aspektem jest wykonanie analizy porównawczej, która przedstawia wyniki oceny sytuacji finansowej przedsiębiorstwa na tle konkurencji lub całej branży. Analizy porównawczej możemy dokonać, korzystając z plików JPK oraz e-sprawozdań – automatycznie przeprowadzana jest analiza wskaźnikowa klienta na tle jego grupy rówieśniczej.

Widać zatem, że wprowadzenie automatycznej analizy plików JPK i e-sprawozdań w ocenie ryzyka kredytowego, monitoringu i w polityce przeciwdziałania nadużyciom zwiększyłoby bezpieczeństwo banków spółdzielczych i w pozytywny sposób wpłynęło na poprawę efektywności pracy.

Jakie typy JPK mogą być wykorzystywane w analizie?

Jednolity Plik Kontrolny został wprowadzony ustawą z 10 września 2015 r. o zmianie ustawy Ordynacja podatkowa, przy czym obowiązek jego regularnego przekazywania wprowadzono w 2016 r., a od 2018 r. zostały nim objęte również mikroprzedsiębiorstwa. Prawidłowe przygotowanie sprawozdawczości JPK wymagało odpowiedniego wyposażenia systemów księgowych podatników w funkcje umożliwiające wytworzenie takiego pliku, co oznacza, że mimo obowiązku dostarczenia tylko jednego typu pliku,

a mianowicie rejestru transakcji handlowych w postaci JPK_VAT, wszyscy podatnicy mają techniczną możliwość sporządzenia jakiegokolwiek typu pliku JPK bez żadnych dodatkowych nakładów pracy.

W skład systemu Jednolitych Plików Kontrolnych wchodzi następujące pliki:

- a) w zależności od typu prowadzonej księgowości:
 - JPK_KR – z danymi z ksiąg rachunkowych
 - JPK_PKPIR – z danymi z podatkowej księgi przychodów i rozchodów
 - JPK_EWP – z danymi z ewidencji przychodów
- b) pliki ewidencyjne
 - JPK_VAT – z danymi z ewidencji zakupu i sprzedaży VAT
 - JPK_FA – z danymi o fakturach VAT
 - JPK_WB – z danymi z wyciągów bankowych
 - JPK_MAG – z danymi z magazynóworaz
 - JPK_SF – sprawozdania finansowe elektroniczne (e-sprawozdania)

Od 1 października br. będą obowiązywać nowe rodzaje plików – JPK_V7M (z deklaracją miesięczną) oraz JPK_V7K (z deklaracją kwartalną), które mają zastąpić obecny plik JPK_VAT i deklaracje VAT. Dla przedsiębiorców oznacza to skokowy wzrost znaczenia składanych plików JPK.

Dla masowego wykorzystania plików JPK w analizie podstawowe znaczenie mają pliki JPK_KR i JPK_VAT (niedługo JPK_V7M oraz JPK_V7K) sporządzane przez podmioty gospodarcze, prowadzące pełną księgowość. Do uzyskania odpowiedzi na pytanie, czy są dokonywane i w jakim wy-

miarze korekty do już wystawionych faktur, dodatkową pomocą mogą posłużyć pliki JPK_WB i JPK_FA. Istotną częścią analiz są informacje zawarte w składanych przez przedsiębiorstwo do KRS e-sprawozdaniach; należy zauważyć, że istniejące oprogramowanie umożliwia ich sporządzanie nie tylko dla pełnego roku, ale i dla okresów krótszych.

W jaki sposób przebiega analiza? Jakiego rodzaju istotne dla banków wyniki można na jej podstawie uzyskiwać?

Jak wcześniej wspomniano, istniejące oprogramowanie wspiera bank na kilku płaszczyznach, przy czym należy podkreślić, że każdorazowo jest ono dostosowywane do wymogów polityki kredytowej, polityki ryzyka oraz aktualnych potrzeb danej instytucji.

W przypadku pozyskiwania nowych klientów istotnym elementem dla doradców jest uzyskanie szybkiej odpowiedzi na pytanie, z jakim klientem mamy do czynienia, w celu dopasowania odpowiedniej oferty produktowej. Służy temu analiza rachunku zysków i strat oraz analiza wskaźnikowa, na podstawie których automatycznie nadawana jest uproszczona ocena zdolności kredytowej, widoczna od razu dla doradcy. Dobór wskaźników i parametrów dokonywany jest w uzgodnieniu z obszarem ryzyka w banku. Możliwe jest również przesłanie plików JPK przez klienta podczas wizyty u doradcy i uzyskanie natychmiast zwrotnych wyników analizy, co oznacza, że doradca skupia się na istotnych kwestiach do rozwiązania. Ponadto, sporządzenie uproszczonego cash flow stanowi podstawę do automatycznego wyznaczenia wstępnego, orientacyjnego limitu kredytowego, w ramach którego możliwe jest oferowanie istniejących w banku produktów kredytowych, zwiększających dostępny poziom kapitału obrotowego. Podobny mechanizm można zastosować przy przedłużeniu istniejącego finansowania czy też zwiększaniu jego poziomu.

Jeżeli przedmiotem finansowania są istniejące lub przyszłe faktury, czy to w formie kredytu obrotowego, zabezpieczonego cesją należności, dyskonta faktur lub po prostu faktoringu, wykorzystanie innych, poza wcześniej wspomnianymi, możliwości analizy plików JPK, chroni bank finansujący przed potencjalnymi wyłudzeniami. Po pierwsze, możliwa jest analiza transakcji z podmiotami powią-

zanymi i ich wyłączenie z finansowania. Po drugie, oprogramowanie dokonuje krzyżowego porównania informacji z plików JPK_VAT, JPK_WB (wyciąg bankowy) i JPK_FA (faktura) w celu identyfikacji korekt już wystawionych faktur, co chroni bank przed finansowaniem nieistniejących należności. Ponadto, prowadząc rachunek bankowy klienta i mając informacje z plików JPK łatwo stwierdzić, czy nie ma negatywnej selekcji w przedstawianiu do banku należności do sfinansowania.

Pozostając jeszcze w obszarze bezpieczeństwa banku, skorzystanie z analizy plików JPK daje bankowi szansę na szybką, automatyczną odpowiedź, czy przedstawiane dane są potencjalnie zmanipulowane. Poza oczywistym sprawdzeniem z UPO (Urzędowym Potwierdzeniem Odbioru) i e-sprawozdaniami z KRS-u oraz podpisem elektronicznym plików JPK przez przedsiębiorcę, możliwe jest skorzystanie z zaawansowanych metod, stosowanych przez biegłych rewidentów. Stosowany jest między innymi model Beneisha, który jest w stanie odróżnić potencjalnych manipulatorów od niemanipulatorów, wykorzystując dane z e-sprawozdania oraz JPK_KR. Na podstawie analizy setek tysięcy sprawozdań opracowano algorytm, składający się z ośmiu zmiennych z odpowiednimi wagami, który określa prawdopodobieństwo dokonania manipulacji w e-sprawozdaniu. Podobnie ma się rzecz z rozkładem Benforda, który określa statystyczną częstotliwość występowania poszczególnych cyfr w sprawozdaniach finansowych; porównując dane sprawozdanie z modelowym rozkładem, od razu widzimy istotne odchylenia. Narzędzie to stosowane jest do weryfikacji zeznań podatkowych i identyfikacji potencjalnych fraudów.

Kolejnym obszarem, w którym bank spółdzielczy może bardziej efektywnie działać, jest monitoring istniejących zaangażowań. Jeżeli nie mamy do czynienia z finansowaniem inwestycyjnym, takie działanie sprowadza się do bieżącej analizy danych finansowych, obrotów na rachunkach i zabezpieczeń, popartych wizytacją u klienta. Banki muszą wykonać monitoring w określonym terminie i jego realizacja jest elementem oceny jakości zarządzania ryzykiem. Dobrą wiadomością jest to, że poza wizytą u klienta, standardowego monitoringu można dokonać na podstawie automatycznej analizy plików JPK uwzględniającej zasady jego prowadzenia w banku. Oczywiście, każde odchylenie analizowanych wielkości czy wskaźników poza ustalone

przedziały jest przekazywane w postaci dedykowanego alertu do analityka kredytowego, który dokonuje oceny jego istotności. Ponieważ pliki JPK są generowane automatycznie, klient nie sporządza dodatkowych informacji w układzie żądanym przez bank, tylko przesyła informację źródłową; to w banku następuje przekształcenie i dostosowanie nadesłanych informacji i danych do wymogów monitoringu.

Jakie są największe zalety proponowanego rozwiązania dla banków, a jakie dla klientów?

Jaką rzeczywistość często widzimy w bankach? Mamy do czynienia z dużą ilością dokumentów finansowych klienta, raportów, analiz, z których informacje muszą być przetworzone w systemach bankowych. W mniejszych instytucjach zbyt rzadko występuje automatyczna analiza danych, występują trudności w określeniu powiązań kapitałowych; ponadto niezbędnych wyliczeń dokonuje się ręcznie w arkuszach kalkulacyjnych. Brakuje również narzędzi do szybkiego wykrywania potencjalnych nadużyć.

Po stronie klienta mamy do czynienia z czasochłonnym przygotowywaniem wymaganych przez bank dokumentów, co czasem wywołuje niezadowolenie klientów, ponadto klient potrzebuje wielokrotnego kontaktu z doradcą w celu udzielenia odpowiedzi na pojawiające się pytania. Mamy również do czynienia z dużym deficytem wiedzy, w obszarze zrozumienia zasad, na jakich odbywa się ocena zdolności kredytowej.

Wykorzystanie naszego rozwiązania w znacznym stopniu likwiduje te niedogodności. Przede wszystkim oszczędza czas zarówno banku, jak i klienta, wprowadzając automatyzację do części kontaktów pomiędzy nimi. Dla banku zmniejsza też ryzyko operacyjne, związane z manualnymi działaniami, poprawia bezpieczeństwo, wskazując na prawdopodobne nadużycia, i wreszcie – poprawia jakość pracy. Dla klienta z kolei oznacza to mniejsze nakłady pracy, związane z relacją z bankiem finansującym i zrozumienie, na jakich zasadach jest oceniany.

Działalność kredytowa należy do filarów działalności bankowej. Finansowanie nowych przedsięwzięć opiera się na środkach z kredytu. O tym, komu przyznać kredyt, decydują pracownicy instytucji bankowych

zajmujący się oceną ryzyka. Czy proponowane rozwiązanie eliminuje tzw. czynnik ludzki podczas dokonywania oceny ryzyka kredytowego?

Nasze rozwiązanie powoduje, że pracownicy banku są odciążeni od czynności powtarzalnych, rutynowych, związanych z gromadzeniem danych finansowych i ich przetwarzaniem i mogą więcej czasu poświęcić na analizę istotnych, pojawiających się problemów. Stosowany system alertów oraz istotnych ostrzeżeń zwraca uwagę pracownika banku na zdarzenia odbiegające od standardowych, nieadekwatnych wielkości wskaźników wymagających analizy, wreszcie na potencjalne występowanie manipulacji danymi. Dla banku oznacza to bardziej efektywne wykorzystanie czasu pracowników, co przekłada się na zmniejszenie kosztów operacyjnych i kosztów związanych z zawiązywaniem rezerw. W procesie kredytowym każde ułatwienie w sporządzeniu raportu kredytowego, jego częściowa automatyzacja, korzystanie z danych z plików JPK, które odkładają się automatycznie w hurtowni danych, daje więcej czasu analitykowi na zrozumienie biznesu prowadzonego przez klienta, a tym samym skraca czas potrzebny do podjęcia decyzji kredytowej.

Na jakich zasadach usługa jest oferowana instytucjom finansowym (abonament czasowy, ilościowy itd.)?

Przyjęty przez AMA Institute model sprzedaży oprogramowania AMA JPK Analytics składa się z rocznej opłaty licencyjnej oraz płatności zależnej od liczby obsługiwanych klientów z wykorzystaniem oprogramowania. Tego typu elastyczne rozwiązanie nie pozwala na nadmierne obciążenie kosztami banków z mniejszą liczbą klientów. Samo oprogramowanie może zostać zainstalowane zarówno w środowisku informatycznym każdego banku spółdzielczego, jak i globalnie w systemie informatycznym banku zrzeszającego, obsługując wszystkie banki zrzeszone.

Oprogramowanie może również zostać udostępnione przez banki jako usługa dla swoich klientów – przedsiębiorców, pełniąc tym samym funkcję edukacyjną i przyczyniając się do pokonywania asymetrii informacji w zakresie oceny przedsięwzięć przez instytucję finansową. Tego typu działanie może stanowić doskonałe źródło nowych przychodów dla banków spółdzielczych.